

EGYMÁSBAN BÍZÓ EMBEREK KÖZÖSSÉGE A JÖVŐNK ZÁLOGA

Buda Ferenc Kossuth-díjas költő, műfordító az augusztus 20-i nemzeti ünnep alkalmából megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét, október 2-án pedig Kecskemét Város Díszpolgára címmel tüntették ki. - Mit érzett a díjak átvételekor?

- Ha méltónak találtak rá, meghajtom a fejem, de az ember nem ezért végzi a munkáját, hanem mert szereti, s hogy – ha a Fönti Hatalmak is megengedik – még sokáig használhasson vele.

- Kecskeméti pályafutásáról tudjuk, hogy 1963-70 között Pusztavacson, Kecskeméten és Kerekegyházán tanított. 1970-86 között a Bács-Kiskun Megyei Levéltár munkatársa és az Írószövetség Duna–Tisza közti csoportjának titkára volt. 1986-tól a Forrás folyóirat főmunkatársa. Milyen szálak kötik a Hunyadvárosához?

- Kecskemétre költözésünk idején jó pár helyre befogadtak pár hétre, hónapra a családommal, míg végül ebbe a városrészbe kerültünk. Laktunk például a Tánacsics utcán az egykori színészotthonban és a zeneiskola régi, Erkel utcai épületében is. Mikor már közel volt második gyermekünk érkezése, a feleségem a meglévő és a hasában lévő gyermekünkkel visszament a Pusztavacson még megtartott szoba-konyhás lakásunkba, én pedig beköltöztem egy átmeneti időre Hernádi Gyula irodájába, aki akkor még bírósági fogalmazó volt, s mindenáron segíteni akart a helyzetünkön. 1965. szeptember 18-án született meg a fiam, de nem volt hova hazahozni. Én akkor a „Sárga Iskolában” tanítottam. Az 1. Számú Általános Iskola csak később vette fel Petőfi Sándor nevét. Igazgatója dr. Molnár Frigyesné Etelka volt, aki nagy jóindulattal viseltetett irántunk. Megengedte, hogy az iskola udvarán lévő szertárpépület egyik helyiségébe költözzünk. Innen mentünk tovább a jelenlegi Rávagy tér harmadik emeleti másfél szobás lakásába, ami egy idő után ugyancsak szűkösnek bizonyult. Öt gyermekünkkel 1972-ben költöztünk a Hunyadvárosba a Zászló utca 6. szám alatti ikerházba. Legkisebb lányunk már ide született, s ezzel ki is egyenlítettünk családunkban a fiúk-lányok aránya.

- Meddig laktak itt?

- Több mint húsz éven át, 1993-ig. Életem legtevékenyebb időszakát éltem itt. Akkor nőttek fel a gyerekeink, s én legalább „három lovat nyergeltem”. Levéltári munkám mellett írtam, fordítottam, s faragtam is. Ekkor volt a nagy fafaragó, kőfaragó korszakom. Több tonnára való forgácsot megtermeltem, s – neheztelt is érte a feleségem – az elkészült munkákat mind egytől egyig elajándékoztam. Közülük egy nyolc méter magas Életfa három évtizeden át állt a KNPI épülete előtt. Ennél több időt nemigen bír ki egy fából készült mű a szabad ég alatt. A kő maradandóbb. Bár a vésőt már régen letettem, a szintén ez idő tájt kőből készült Kunbaba szobrom még mindig az Igazgatóság parkjában áll.

A városrészhez való kötődésünk olyan erősnek bizonyult, hogy két legkisebb lányunk ma is itt él a családjával. Tizakécskéről szinte heti gyakorisággal jövök be hozzájuk. Örömmel büszkélkedhetem, hogy mára nyolc unokánk van: három lány és öt fiú. Közülük három él a Hunyadvárosban, kettő ide is született.

El kell, hogy mondjam, a régi időkhöz képest igen megváltozott ez a környék. Mikor ideköltöztünk az egyik „erdészlakásba”, a Zászló utca másik oldala még beépítetlen volt. Mögöttünk Brada Laci bácsi kertje állt, ahol zöltséget termelt eladásra. A Liszt Ferenc utca irányában a Hankovszky kert még igen elhanyagolt állapotú volt. Csak később létesült ezen a

helyen az alapító és első igazgató, dr. Tóth Károly jóvoltából a KNP Igazgatósága. Mellette, egészen a Czollner közig elhagyott, felszámolt szőlők voltak gödrökkel, buckákkal. Ideális terep volt ez játékra, „rosszalkodásra” a felcseperedő gyerekeinknek.

- Közel húsz szakmai elismerés fémjelzi költői, műfordítói pályafutását, hogy csak párat említsek: József Attila-díj (1973), a Móra Könyvkiadó Nívódíja (1979), az Európa Könyvkiadó Nívódíja (1988), Magyar Művészetért Díj (1993), Déry Tibor-díj (1999), Balassi Bálint Emlékkard (2000), Kossuth-díj (2005); Bács-Kiskun Megyei Prima Díj (2007). 2002-től a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja. Mi az a zsinórmérték, amit irodalmi tevékenységében kitűzött magának?

- József Attilához hasonlóan a magam dolgát a magam módján szeretném végezni, amíg csak lehet. Ez eddig és ezután is két dologgal jellemezhető: „az igazat mondd, ne csak a valódit” és „Én nem fogom be pörös számat”.

- Tevékenységében figyelemre méltó, hogy baskír, finn, kazah, kirgiz, lapp, mari, mordvin, török és udmurt fordításaival nemcsak a finnugor nyelvcsaládba tartozó nyelvekkel foglalkozik. Már a hetvenes-nyolcvanas években járt Közép-Ázsiában, s mostanában készült el, vár kiadásra egy ujjur népmese gyűjteménye. Levonható ebből az a következtetés, hogy őstörténeti érdeklődése ugyancsak sok szálon fut?

- Nem ártana már valamiféle rendet, rendszert teremteni a magyarság eredetének kutatásában. Legelőször is külön kell választani a rokonságfogalom különféle szálait. Antropológiai hovatartozásunk még a régészként és képzőművészként is kiváló László Gyula kettős honfoglalás-hipotézise tükrében sem egyértelműsíthető. Ismerjük a kecskeméti antropológus, Henkey Gyula ázsiai eredet-elméletét, sőt ma már a Kárpát-medencében lévő magyar folytonosság is köztudatba került. Ugyanakkor bárki által látható, hogy egy népcsoport külső megjelenésében is jellegzetesen sajátos jegyeket hordoz. Ha például összehasonlítjuk a régészeti leletekben szereplő, egykori kancsókon fellelt szkíta harcosok képét egy Dzsingisz kán-ábrázolással, látjuk, hogy az előbbieken jellegzetesen európai arcokat látunk, míg a másik össze nem téveszthetően a mongolid típushoz tartozik. A külsődleges jegyek mellett ma már számításba kell vennünk a mitokondriális DNS- és markervizsgálatok eredményeit is. Jelen pillanatban ezek sem mutatnak nagy bizonyossággal többet, mint a magyarság más európai népekkel való keveredését. A több mint ezeréves együttélés következtében a magyarok legközelebbi „rokonai” lényegében a szomszédos népek: a horvátok, erdélyi románok, németek, osztrákok, szlovénok, szlovákok, lengyelek és ukránok. Más dolog az, hogy ki minek vallja magát, s ebből a szempontból szinte semmit sem számít a nemzetiségi hovatartozás. Ha megnézzük legnagyobb szellemóriásainkat: Zrínyi Miklós családja például horvát eredetű volt, Petőfi Sándoré mindkét részről szláv. Édesanyja épp csak törte a magyart, még asszony korában is inkább tótul szólalt meg. Puskin, a legnagyobb orosz költő köztudottan észak-afrikai származású volt. Ezt tudva nem látom nagy jelentőségét a ma széles körben zajló és egészségtelen irányba is elharapózó őstörténeti vitáknak, melyeket jórészt nem is a szakma képviselői folytatnak egymással.

Az antropológiai és genetikai származáskutatás mellett a nyelvrokonság vizsgálata is sok információval szolgál a magyarság történetére vonatkozóan. Tudományos érvekkel senki nem tudja cáfolni, hogy a magyar nyelv az uráli nyelvcsalád finnugor ágába tartozik. Az, hogy az alapszókinccsen felül hány százalékban tartalmaz egyéb eredetű, például iráni, ótörök, közép-török vagy kipcsak-török szavakat, továbbá latin, görög, német, s most már nagy számban angol kifejezéseket is, az egy másik kérdés. A rokonság harmadik ismérve a művelődéstörténeti, kulturális hasonlóság. Kétségtelen, hogy ebben a tekintetben a kötődésünk belső-ázsiai szálakra vezethető vissza, a nagyállattartó nomád népek közé tartozunk.

Az eredetkutatás jelentőségét nem abban látom, hogy a közeli jövőben pontosan megragadjuk a IV.-IX. sz. közé eső népvándorlás bennünket érintő tudományos igazságait, hanem annak szükségszerűségében, hogy múltunk gyökereit, kultúránk értékeit megpróbáljuk átmenteni a következő generációk számára. Gondoljuk csak meg, már a mi generációnk is lát maga mellett felnőni más bőrszínű gyerekeket. Jönnek Európába az afrikaiak, jönnek az ázsiaiak, és ez önmagában nem baj. Olyan nagy az életszínvonalbeli különbség a világ különböző részein, hogy megállíthatatlan folyamatként megindult egy újabb népvándorlás.

- Személyével azonnal kapcsolatba hozható a népköltészeti irányultság. Mi indította arra, hogy évtizedekkel ezelőtt, akkor, amikor a globalizmusnak még a szele sem érintett bennünket, odanyúljon ehhez a kultúrkincshez – fogó-tartó kézzel?

- Ehhez hozzátartozik, hogy nemcsak a magyar népköltészet érdekelt, hanem a világ más népeié is, bár ezek között vannak szép számmal olyanok, melyek népköltészete rokonítható a magyarokéval. A kelet-európai, kaukázusi, közép-ázsiai, belső-ázsiai és észak-eurázsiai népek nyelvei többféle nyelvcsaládba tartoznak a finnugortól kezdve a türk nyelveken át a kaukázusi és paleoszibériai nyelvcsaládokig. Közülük jó néhány nép ősei igen sokáig folytattak hagyományos, pásztorkodó életformát, ami rajtahagyta a bélyegét világ- és életszemléletükön is. Mélyebben tanulmányoztam azoknak a térben hozzánk közel eső népeknek a népköltészetét, amelyekkel mi már jó ideje történelmi kapcsolatban vagyunk, így nyilván foglalkoztatott az is, hogy érzelmileg milyen ez a kapcsolat. A nemzeti gyűlölködés Európában nem olyan régi keletű. Nagyjából egyidős a nemzetállamok kialakulásával (XIX. század), a nemzetállam eszméjének megszületésével. A magyar néprajztudomány ikon alakja volt Lükő Gábor néprajztudós, szociálpszichológus, „A Magyar lélek formái” című neves könyv szerzője, akinek fő kutatási területe volt a magyarországi kisebbségek és többségi nemzetiségek, valamint a finnugor és török jellegű népek népzenejének, népköltészetének és népművészetének interdiszciplináris vizsgálata. Lükő Gábor fiatal korában Kodály Zoltán tanár úr megbízásából hosszú ideig volt kint az Óromániának is nevezett Regátban, és a lehető legjobb véleménnyel szólt az ott élő román lakosságról. Népköltészetükben is fellelhetők a miénkkel rokon szálak, főleg a néballadákban. Így például Kőműves Kelemen (Manole mester) történetének számos változata maradt fenn náluk.

- Szembetűnő még lírájának biblikus ihletettsége.

- Az Istennel való kapcsolatomban, szeretetemben hasonló ahhoz, ami a népköltészethez fűz, azzal a különbséggel, hogy a Szentírás szövegét hamarabb elértem. A Biblia otthon kéznél volt, és én viszonylag korán megtanultam olvasni. Igaz, templomba járó nem vagyok, s konkrét kötődésem az egyházakhoz sincsen – ahogy Arany János is írja a Szondi két apródjában: „... im ezt felelem:/ Kegyelmet uradtól nem vár soha Szondi,/ Jézusa kezében kész a kegyelem:/ Egyenest oda fog folyamodni”.

- Debreceni egyetemistaként 1956 novemberében írt verse okán egy évre bebörtönözték, s tanulmányait is csak évekkel később folytathatta. Erre emlékezve most novemberben négy alkalommal is közvetítette a Hír TV az Ikon sorozatban Önnel készített műsorát.

- Utána felhívott Wittner Mária, és 25 percig beszéltem vele. Nem kívánok most az 56-os szerepemről ennél többet mondani. Szerencsére megértem, hogy mindez mára csak egy emlék.

- „Rigmusok a századra, századvégre” című versében elég keserű megfogalmazással írta: „ha az etikád rugalmas, dolgod lesz majd diadalmas”. Mit mond erre a népköltészet, illetve az általa is megmutatkozó népi kultúra?

- Azt, hogy van néhány olyan morális kategória, amit ha félreteszünk, előbb-utóbb az egész társadalom a kárát látja. A keleti és nyugati világ kultúrája alapvetően abban különbözik, hogy míg a nyugati az egyéni szabadság eszméjét helyezi az értékrendje csúcsára, addig a keleti a közösségét. Bár a nemzetek saját szellemi, kulturális és gazdasági örökségét bedaráló globalizmusnak jelenleg éppen az ostorcsapásait érezzük a hátunkon, még jótékony haszna is lehet, ha ebből a kétféle látásmódból sikerül összekovácsolnia egy egészséges „ötvözetet”. Olyasfélét, amiben az egyén boldogulása az őt éltető közösség érdekeinek szem előtt tartásával valósul meg. Az én időmben évtizedeken át hangoztatott paradigma volt, hogy a társadalom legkisebb egysége a család, tehát legalább két ember összetartozása kell hozzá. Nincs veszélyesebb annál, mint amikor ma a médiában nap mint nap látom reklámozni az ún. szingli-kultúrát. Azon túl, hogy fogyasztói szokásokat alakító kereskedelmi iparág termelte ki ezt az egyszemélyes egységet üdvözítő látásmódot, ennek világpolitikai háttere is van. Egy közösségei által nem összetartott, tagjaira bomlott társadalomban az egyén sokkal könnyebben manipulálható.

Ami személy szerint is nagyon fáj, s ami még a paraszti kultúrában, sőt a hagyományos polgári világban is megvolt, az ma a folyamatosság hiánya: a történelemben, a kultúrák áthagyományozódásában és az egyének életében is. Szinte minden területen és jól érzékelhetően a folyamatosság meg-megszakad, és ezzel ki-kibillenek a dolgok az egyensúlyukból. Már jó ideje átmeneti korban élünk, mintha egy felvonulási épületbe költöztünk volna be. Ezt érzi ma mindenki. A régi folyamatosságot kellene valahogy visszaöltögetni, ha még lehet. Ebből a szempontból különösen értékes számomra minden olyan jelenség, ami ezt a folyamatosságot képviseli, legyen az csak egy évtizedeken át a nagyok árnyékában fennmaradt kis bolt, mint amilyen itt a Czollner közön Nagy Gyuri bácsié volt. Ezért tölt el bizakodással, ha egy városrészben olyan életerős kisközösségek szerveződnek, mint – s most ezt nem udvariasságból mondom – amilyenek itt a Hunyadivárosban vannak.

Kada Erika interjúja